

Tampu Stelian:

A FEJLŐDŐ ORSZÁGOK MEGÉLHETÉSI VÁLSÁGÁNAK MIGRÁCIÓS HATÁSAI A BEFOGADÓ ORSZÁGOK KRITIKUS ÉS NEM KRITIKUS INFRASTRUKTÚRÁIRA

DOI: 10.35926/HSZ.2024.4.5

ÖSSZEFOGLALÓ: A migráció jelenségének kutatása könyvtárnyi irodalom megszületését eredményezte, ugyanis napjaink egyik globális folyamatként értelmezhető. A szerző tanulmányában igyekszik áttekinteni, hogy milyen folyamatok indították el a fejlődő országokban a társadalom egy hasznos rétegének kivándorlását. Áttekinti a fejlődő régiók jelenlegi helyzetét, állapotát, vizsgálja a befogadó, azaz a fejlett gazdaságok kapacitásait, azoknak a kritikus és a nem kritikus infrastruktúráit,¹ valamint a migrációs jelenség biztonsági kockázatait. Összegzésként megállapítja: a népmozgások pozitív és negatív hozadékkal egyaránt bírnak, a kibocsátó és a befogadó országok számára pedig minden esetben kockázatokkal járnak.

KULCSSZAVAK: migráció, kritikus és nem kritikus infrastruktúrák, gazdasági fejlődés, fejlődő régiók

A SZERZŐRŐL:

Tampu Stelian PhD-hallgató (Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola), a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület alkalmazottja (ORCID: 0000-0001-5493-7358; MTMT: 10079665)

BEVEZETÉS

A 21. században felmerülő geopolitikai kérdéseknek és az egyes államok geopolitikai érdekeinek történelmi előzményei vannak, amelyek hatást gyakorolnak az országok mozgáskényszerre és a vezetés döntésmechanizmusára is.² A globális történések, befolyásoló tényezők számos országot állítanak kényszerpályára, alapvetően meghatározva társadalmi gazdasági helyzetét és mozgásterét. Az ENSZ millenniumi fejlesztési célkitűzéseit (Millennium Development Goals) sem azért határozták meg, hogy globális szinten minden társadalmat egyforma fejlettségi szintre hozzanak, hiszen ez lehetetlen, hanem hogy hozzájáruljanak az emberek életfeltételeinek javításához, az emberi méltóság legalapvetőbb jogainak biztosításához minden fejlett és fejlődő országban egyaránt.³

¹ Az EU Bizottság Zöld könyvében 11 kritikus infrastruktúra-ágazatot határoznak meg (energia; információs és infokommunikációs technológiák; víz; élelmiszer; egészségügy; pénzügy; köz- és jogrendbiztonság; közigazgatás; közlekedés; vegyi és nukleáris ipar; világűr és kutatások), amelyeknek 37 ágazata van. A nem kritikus infrastruktúrák alatt értem mindazon szükséges infrastruktúrákat, amelyek nem tartoznak a kritikus infrastruktúrák ágazataihoz. Lásd Muha 2015.

² Kissinger 2008, 9–20.

³ Sztankai 2021, 2–7.

A nyolc milleniumi fejlesztési cél: a mélyszegénység és az éhezés megszüntetése; a mindenkire kiterjedő alapfokú oktatás elérése; a nemek közötti egyenlőség és a nők felemelkedésének előmozdítása; a gyermekhalandóság csökkentése; az anyai egészség fejlesztése; a HIV/AIDS, malária és más betegségek elleni küzdelem; a környezeti fenntarthatóság biztosítása; globális partnerség kiépítése a fejlesztés érdekében.

Alapvető törekvés, hogy lehetőleg minél kevesebb embert érintsen a mélyszegénység, a súlyos éhínség, és minden ember részesüljön valamilyen szintű oktatásban. A fertőzések csökkentése, a természetvédelem és az országok közti partneri viszonyok normalizálódása is számos probléma megoldását eredményezheti.⁴ A kritikus és nem kritikus infrastruktúrák megléte javítaná a szegényebb országokban élők helyzetét, ám ez csak akkor hozna tartós eredményt, ha a fejlődő országok periférikus szerepe megváltozna, megszűnne a fejlett gazdaságoktól való függésük. Nagyon fontos volna ezen országok gazdaságának diverzifikálása, hogy az ne csak néhány, a fejlett gazdaságoknak előnyös iparágon alapuljon, hanem a helyi társadalmak alapvető érdekeit is szolgálja.⁵

A fejlett gazdaságok szolidaritási szemlélete, amely gyakorlatilag megrekedt a feltételes befogadás szintjén, nem jelent egyértelmű megoldást sem a fejlődő régiók lakosságának, sem a gazdagabb országok társadalmának. A megnyugtató megoldás a fejlődő országok helyi fejlesztési rendszerein keresztül érhető el. Amennyiben a helyi társadalmak energiaszükséglete alapszinten megoldódik, ez magával hozza az infrastrukturális technológia és a kooperatív infrastruktúrák meghonosodását is.⁶ A fejlődő országok egyik sarkalatos infrastrukturális problémája a közlekedést biztosító rendszerek hiánya, a közúti, a légi és a vízi közlekedés vonatkozásában egyaránt. A fejlett technológiát képviselő gyártókapacitások megtelepedése magasabb jövedelmet biztosító foglalkoztatást eredményezhetne, ám ez a felsorolt kritikus és nem kritikus infrastruktúrák nélkül lehetetlen, ugyanis az energia (elektromos áram, gáz, olaj, megújuló energiák), valamint a közlekedést biztosító alapegységek megléte alapvető feltétel ezen termelőegységek működéséhez. Ugyanígy fontos feltétel a stabil pénzügyi rendszer, az alapszintű ipari struktúra, a kiszámítható jogrend, az alapvető emberi normákat garantáló kormányzati szervek, a megfelelő közbiztonsági vagy a kiszámítható élelmiszerellátás.⁷ A felsorolt területek fejlődése komoly hatást gyakorolna napjaink népvándorlásaira, az emberi élet méltóságának megőrzésére, valamint a fejlett és a fejlődő országok társadalmainak biztonságára is. A fejlődő országok infrastrukturális hiányosságai hatással vannak a fejlett gazdaságok kritikus infrastruktúráira azáltal, hogy a kiszámíthatatlan tömegek váratlan megjelenése veszélyezteti azok biztonságos fenntartását, működtetését.

A fejlett gazdaságok igyekeznek a fejlődő régiók lakosságnövekedésének előnyeit kihasználni, és – természetesen nem önzetlenül – megkezdték a fejlődő országok iparosítását, az alapvető infrastruktúrák kiépítését. A fejlődő országok gondjainak ugyanakkor nemcsak negatív hatásai vannak: pozitív hatással is bírnak a fejlett gazdaságokra és azok infrastruktúráira, hiszen a fejlett államok munkaerőforrásként tekintenek a demográfiai növekedést felmutató fejlődő világra.⁸

⁴ Migration and Its Impact on Cities, 2017.

⁵ Szilágyi 2011, 5–19.

⁶ Del Savio et al. 2019, 425–444.

⁷ Marsai–Tóth 2022, 132–148.

⁸ The Fiscal and Economic Impact of Migration 2014.

MEGÉLHETÉSI KÉRDÉSEK A FEJLŐDŐ ORSZÁGOKBAN

Az Egyetemes lexikon megfogalmazása szerint: „*a fejlődő országok, elmaradott országok, [...], az ipari országokhoz hasonlítva rendkívül elmaradott gazdasági fejlettségű országok; az egy főre jutó bruttó hazai termék és élelmiszerfogyasztás értékei alacsonyak; gazdaságot a növekedés lassú üteme, a nyersanyagkitermelés és annak feldolgozás nélküli exportálása, a mezőgazdasági monokultúrák, illetve naturálgazdálkodás jellemzi; népességükre a nagy népszaporulat, az analfabetizmus, nagyobb részére az abszolút szegénység*”⁹ jellemző.

A fejlődő országok többsége, így legfőképpen Afrika államai, magas demográfiai növekedést mutat, míg például Afganisztánban, Pakisztánban, a dél-amerikai kontinens és a Közel-Kelet számos országában lassulni látszik a demográfiai növekedés üteme.

A fejlődő országok vizsgálatánál számos – történelmi, földrajzi, kulturális, vallási, politikai stb. – szempontot szükséges figyelembe venni. Általánosan prognosztizálható, hogy ezen országok lakossága is egyre inkább városokban fog élni; kezdetben nyomornegyedekkel (slums) ötvözött metropoliszokban, amelyek azután lassan a fejlődés útjára léphetnek, mint ahogyan azt a 19. századi London esetében láthattuk.¹⁰ Ma a szegénység dominálta térségek népessége nagyon fiatal: vannak országok, ahol akár az 50%-ot is meghaladja a 15 év alatti lakosok száma, ilyen például Burkina Faso, Uganda, Mali. A fiatal lakosság a szülőföld elmaradottsága, az alapvető infrastruktúrák hiánya miatt sokszor kilátástalannak érzi a helyzetét, a jövőjét, aminek egyenes következménye a kivándorlás választása.

Az ENSZ nyilvántartása szerint a Földön több mint 160 ország sorolható a fejlődő országok közé. Ezen országokat régiókra osztják fel. Az első helyen az afrikai kontinens szubszaharai térségét említik, közel 50 országgal; köztük talán a legszegényebb a Középfrikai Köztársaság, Zambia, Madagaszkár, Niger, Ruanda, Gambia, Tanzánia és Burundi. A legalacsonyabb egy főre jutó GDP is ebben a térségben volt mérhető: Zimbabwe (54,6 USD), Burundi (128 USD), Kongó (166 USD), Ruanda (353 USD), Szomália (283 USD). A lakosság legnagyobb arányú növekedése is itt várható, 2050-ig már régen túl lesz a régió az egymilliárd fön, sőt egyes kutatók ezt jóval magasabbra prognosztizálják.

A második régió Latin-Amerika és a karibi térség, ahol a globális népességnek csupán hét-nyolc százaléka él, ugyanakkor a mintegy 40 fejlődő ország fontos szerepet játszik az USA bevándorláspolitikájában. Várhatóan ennek a régiónak is nőni fog a lakossága, annak ellenére, hogy az itteni településszerkezet és alpinfrastruktúra némileg fejlettebb az afrikaiénál. A 21. század első negyedében ebben a térségben jelentős fejlődés tapasztalható az életfeltételek terén.

A harmadik térségben – Nyugat-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Dél-Ázsia, Észak-Afrika, Kelet-Ázsia, valamint Óceánia – összesen 67 országot azonosít az ENSZ nyilvántartása. Ma már ismert, hogy ezen térségeknek több állama is komoly gazdasági fejlődésen ment keresztül az elmúlt évtizedekben, az alpinfrastruktúrák legalapvetőbb rendszerei egyes helyeken már az európai országokéval vetekednek.¹¹

⁹ Markó et al. 1998, 267–268.

¹⁰ Czirják 2015, 11–38.

¹¹ Reticz 2018, 66–68.

A megélhetési problémák legalapvetőbb okai

- 1) A *demográfiai adatok alakulása*, növekedése, esetleg drasztikus csökkenése, valamint a túlnépesedés vagy az elnéptelenedés folyamatai. Ezek meghatározzák a globális népmozgásokat, alapvetően befolyásolják egy adott térség kritikus infrastruktúráinak meglétét, kiépülését, fenntartását, valamint azok hiányát. Egy túlnépesedett térségből kivándorolt tömegek nagy hatást gyakorolhatnak a céltérség kritikus és nem kritikus infrastruktúráira is.¹²
- 2) *Társadalomökonómiai mutatók*, amelyek jelzik az adott társadalom széles körű írni, olvasni tudását, az oktatásra fordított összkiadások szintjét. Az afrikai országok, valamint Ázsia számos állama ebben is alulteljesít, s ennek következményeként a világon több mint 80 millió gyermek nem járhat iskolába, közel 800 millió ember nem tud írni-olvasni, és ezek kétharmada nő. Ezen rétegek kiszolgáltatott helyzetben vannak, és egyben a mélyszegénység elszenvedői is.¹³
- 3) *Társadalmi és gazdasági mutatók*, amelyek alapvetően az emberi élet minőségét jelentő feltételek szintjét mutatják, mint amilyen az oktatás és a fogyasztás lehetősége. A mai globális fogyasztói szemlélet már a Föld minden régiójában tapasztalható, és mint emberi alapjogot jelenítik meg; természetesen az egészséges és elégséges élelemhez, illetve a tiszta vízhez való hozzáférés alapvető emberi jog, az emberi méltóság részét képezi, amely egyébként kritikus infrastruktúra.¹⁴ Az afrikai országok polgárainak nagy része napi egy dollárból kell hogy megéljen, a várható élettartam alacsony, a gyermekhalandóság pedig magas, a halálos fertőzések aránya szintén kiemelkedő.¹⁵
- 4) Az *egészséget és jólétet* mérő mutatók nagy jelentőséggel bírnak, hiszen a WHO által előírányzott elvárás, hogy minden államnak fejekenként legalább évi 50 dollárt kellene költenie állampolgáira. A WHO szerint ma legalább 65 államban nem teljesül ez az elvárás, ami azt jelenti, hogy az egészségügyi rendszer mint kritikus infrastruktúra nem megfelelően kiépített, vagy hiányzik.¹⁶ A WHO szerint az 1000 főre jutó legtöbb kórházi ágy Japánban található, de magas ágyszámmal találkozunk Oroszország és a Cseh Köztársaság esetében, sőt meglepő módon még Ukrajnában is, ahol 1000 főre 8,7 kórházi ágy állt rendelkezésre, annak ellenére, hogy ez az állam is a fejlődő országok sorában található. A legkevesebb kórházi ágy Angolában, Nigerben, Nepálban, Maliban és számos afrikai országban van, de a többi fejlődő régió sem áll sokkal jobban.¹⁷
- 5) Az *ipar hiánya* még mindig a hagyományos földművelés alapjain nyugvó társadalmak legnagyobb problémája. Ezen kritikus infrastruktúrák igen kezdetleges kiépítettsége, illetve azok hiánya miatt sokszor a fejlett gazdaságok sem tudnak munkahelyteremtő és gazdaságfejlesztő beruházásokat odatelepíteni. Ha nincs energiahálózat, nincsenek megfelelő közlekedési feltételek, és a lakosság aluliskolázott, akkor ezek mind akadályai a beruházásoknak. Mindezeket tetézi a világgazdasági hálózatokhoz való kapcsolódás hiánya, valamint az adott ország társadalmi-politikai állapota (tekintélyuralmi rendszerek, diktatúrák és az antidemokratikus államrendszerek).¹⁸

¹² Sugobono 2009, 11–41.

¹³ Uo.

¹⁴ Migration and Its Impact on Cities 2017: i. m.

¹⁵ Tatay–Bándy 2020, 51–66.

¹⁶ Migration and health: Key Issues, 2017.

¹⁷ Lima et al. 2016.

¹⁸ Szilágyi 2011: i. m.

- 6) Az *élelmezési mutatók* meghatározóak a megélhetési kérdések vizsgálatakor. Az emberiség táplálkozási gyakorlatát sajnos két véglet jellemzi: míg a fejlett gazdaságok hatalmas túlfogyasztást mutatnak, addig a fejlődő országok bizonyos részeiben tulajdonképpen éheznek. Az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Világszervezet (FAO) szerint az éhezők száma folyamatosan nő: ma már közel egymilliárd ember éhezik, vagy hiányos táplálkozástól szenved. Ma az élelmiszerhiány és az azzal együtt járó éhezés számos országban jelen van, így Kolumbiában, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban, Mongóliában és Afrika számos államában.¹⁹
- 7) Az *energiaszükséglet* mutatója, amely magában foglalja a fosszilis, az atomenergiát és a megújuló energiát egyaránt. A szükséges energia beszerzése egyre drágább, így ezt a kritikus infrastruktúrát nem minden állam tudja biztosítani a lakossága és gazdasága számára.²⁰
- 8) A *klíma változása*, amely mutató nagyon komoly társadalmi feszültségeket szül, ugyanis hatással van az élelmiszer-, a víz- és az egészséges környezet biztosítására, valamint a gazdaság működésére. A növekvő fogyasztási igények, a nagy metropoliszok szennyezett levegője, az egyre gyakoribb ipari katasztrófák, a klímaváltozás következményeként kialakuló természeti katasztrófák számos fejlődő országot kényszerítenek arra, hogy még jobban kizsákmányolják természeti kincseiket, kimerítsék készleteiket, ezzel azonban ellehetetlenítik a következő generációk megélhetési esélyeit.²¹
- 9) Az *infokommunikációs rendszerek* mutatói, amelyek az információs kritikus infrastruktúra meglétét vagy hiányát jelzik. E terület korunk globális gazdasági és kereskedelmi rendszereinek működtetését biztosítja, irányítja és lebonyolítja. Hiánya, illetve fejletlensége ellehetetlenítheti a többi kritikus infrastruktúra hatékony működtetését; a globális gazdaság vérkeringéséből való kimaradás a fejlődés gátjaként jelentkezik.

A felsorolt mutatók közel sem a teljes listát jelentik a fejlődő országok tekintetében, de ezek áttekintése után talán kirajzolódik számunkra, hogy ezen országok miért függenek a fejlett országoktól, valamint megérthetjük periférikus szerepük okait, illetve a társadalmi mobilizációs szándékukat a fejlett országok irányába.²²

A *fejlett országok* alatt a világgazdaság centrumához tartozó országok közösségét értjük, így ebbe a csoportba a 20. és 21. században Európa, Észak-Amerika, Japán, Ausztrália és még néhány kelet-ázsiai ország sorolható. Ma már árnyaltabb ez a kép, hiszen a globális gazdaság térnyerése következtében a fejlődő térségek néhány régiója már felzárkózott a fejlett térségekhez. Elég, ha csak Kínára gondolunk, amelynek ugyan nem demokratikus az államberendezkedése, a jogállamiság és a többpártrendszer hiánya jellemzi, de gazdasága kapitalista jegyeket hordozó, hibrid összetételű rendszer.²³ A fejlett országok legfontosabb jellemzői a világgazdaság centrumához való tartozás, a fejlődő gazdasági ágazatokban kivívott vezető szerep, amely ma leginkább a szolgáltatás és az informatika területén látható. Államberendezkedéseik általában demokratikusak, többpártrendszer jellemzi őket, és teret kapnak a civil szervezetek is, de nem mellékes az sem, hogy nemzetgazdaságuk erősen integrált.

¹⁹ Nagy 2023, 57–74.; The economic, social and cultural rights... 2014.

²⁰ Muhoray–Nagy 2010, 3–18.; Sugobono, 2009: i. m.

²¹ Nagy 2017, 156–170.

²² Muha 2015: i. m.

²³ Kardos 2020.

A MIGRÁCIÓT KIVÁLTÓ OKOK A KIBOCSÁTÓ ORSZÁGOK SZEMSZÖGÉBŐL

A szakirodalom kétfajta okcsoportot határoz meg a migrációt kiváltó okok között, amelyek értelmében léteznek az úgynevezett *húzó* és *taszító* okok.²⁴ A húzó okok (*pull faktorok*) nagyon sokfélék lehetnek. A gazdasági vonatkozások tekintetében meghatározó, hogy a fejlődő régiókban élők számára a fejlett országok jó megélhetési lehetőségeket kínálnak azáltal, hogy ott munkaerőhiány van. Ebben természetesen szerepet játszik az a tény is, hogy a fejlett országok oktatási rendszerének magas kvalifikációs indikátorai miatt értelemszerűen az ottani munkaerőpiacon megszorodik és elérhetővé válik az alacsony végzettséggel is elvégezhető munkalehetőségek száma, és ez húzóerőt jelenthet a fejlődő országok munkaerőfeleslegének.²⁵ Míg a fejlődő országok egy részében gyakran napi egy dollárból élnek az emberek, addig a nyugati órabérek öt és tíz dollár közé esnek, és ez nyilvánvalóan nagyon csábító. A befogadó országokból indított hazautalások hatalmas gazdasági injekciót jelentenek a fejlődő országoknak, illetve az otthon maradt családtagoknak. *A jobb jövedelem jobb életminőséget eredményez.*²⁶

Nagyon fontos húzóerő lehet még a fejlett országok *fejlettebb és célzott oktatásának megléte*. Ismert a fejlődő régiók társadalmi oktatási rendszerének mint infrastruktúrájának a színvonala: a lakosság írástudatlanságának szintje nagyon magas, főleg a lányok/nők oktatási rendszerekből való kizorítása miatt, ami a vallási és a kulturális hagyományok megmerevedésének következménye. A tanulással és a tudással kinyílik számukra a világ; érzékelik, hogy kifejlesztett készségeik magasabb jövedelem megszerzésére kínálnak lehetőséget, amit szülőföldjük nem képes biztosítani, ezért a fiatalabb generációk útnak indulnak.²⁷

A gazdasági taszító okok (*push faktorok*) között tartjuk számon *a munkanélküliség magas arányát a fejlődő gazdaságokban*. A befektetések hiánya miatt az ipar mint kritikus infrastruktúra fejletlensége arra kényszeríti az embereket, hogy a nyersanyag-kitermelő szektorokban keressenek munkát, amelyek jövedelmezősége a fejlett országok kizsákmányoló gazdaságpolitikai szerkezete miatt alacsony. Az esetlegesen odatelepített, kezdetleges technológiát képviselő ipari egységek is csak az olcsó munkaerő miatt kerülnek szóba mint befektetési lehetőségek.

A városokban és vonzáskörzetükben munkát kereső szegény vidéki tömegek részére nem biztosítottak a megfelelő lakhatási, infrastrukturális feltételek. Nem épül elég lakóház, a városok szolgáltató rendszerei nem képesek gyors fejlesztéseket végrehajtani; a közlekedési, az egészségügyi és az oktatási infrastruktúra kiépítése sok esetben meg sem kezdődik a városok peremén kialakuló nyomornegyedekben.²⁸ Az általános alapszükségletek kielégítéséhez szükséges infrastruktúrák hiánya gyakran *egészségügyi katasztrófák* okozója. Ahol az egészségügyi infrastruktúra nem vagy csak nagyon korlátozott formában létezik, ott a kivándorlás, az elvándorlás kontinentális és interkontinentális szinten is jól mérhető és folyamatos növekedést mutat.²⁹

²⁴ Bayer 2019, 28–36.

²⁵ Reticz 2018: i. m. 66–78.

²⁶ Lovas 2018, 14–20.; Az aktuális migrációs hullám... 2016.

²⁷ Tatay–Bándy 2020: i. m..

²⁸ Czirják 2015: i. m..

²⁹ Marsai–Tóth 2022: i. m.; Nagy–Boda 2022, 271–285.

Taszító hatást vált ki a *politikai instabilitás* is, melynek jellemzői a gyakori puccsok, a hadurak folyamatos vetélkedése, a megtermelt anyagi javaknak egy-egy politikai vezér általi tulajdonlása, a diktátorok önkényeskedései, a vallási, törzsi és nemzeti alapú politikai üldöztetések.³⁰ Nagyon fontos kiemelni az afrikai államok közötti folyamatos határvitákat, ugyanis azok meghúzásakor nem vették figyelembe az etnikai érdekeket. Ezen problémáktól nem mentesek a közel-keleti államok sem, és ezek a folyamatos konfliktusok gyengítik a biztonságot.³¹

Nem elhanyagolható tényezők a *klimaváltozás* következményeként kialakuló éhínségek, természeti csapások, a szárazság, az ivóvíz hiánya vagy annak szennyezettsége. Az árvizek és földrengések gyakran a még meglévő alpinfrastruktúrákat is elpusztítják. Összegezve megállapítható: a migráció okai nem mindig és nem minden esetben gazdasági problémákban keresendők, hiszen a természeti és humanitárius katasztrófák ugyanolyan kiváltó okok, mint a helyi konfliktusok, a háborúk, illetve a klímaváltozás folyamatos fokozódása. Az élet alapfeltételeit biztosító kritikus és nem kritikus infrastruktúrák hiánya, a létbiztonságot fenyegető háborúk és konfliktusok, a természeti katasztrófák, a környezet megváltoztatása, az élettér beszűkülése mind-mind mozgatórugói lehetnek a népvándorlásoknak, a meneküléseknek, a kivándorlásoknak és az elvándorlásoknak.

A MIGRÁCIÓ HATÁSAI A BEFOGADÓ ORSZÁGOKBAN

A migrációs mozgásokat a kibocsátó régiók, a tranzitónák és a befogadó régiók egyaránt komoly problémaként érzékelik. Az Amerikai Egyesült Államok esetében látható, hogy a Dél-Amerika irányából Közép-Amerikán át az USA-ba, valamint Kanadába igyekvők (többnyire gazdasági bevándorlók) milyen hatást gyakorolnak a határvédelemre, a közigazgatásra, valamint a rendvédelmi szervekre, de a munkaerőpiacra is. Az Egyesült Államok és Mexikó közötti határvédelem hatalmas anyagi forrásokat emészt fel.³²

A menekültügyi kérelmek tömeges beadása a közigazgatási rendszer kapacitásainak határait feszegeti, a rendvédelmi szervek lekötése pedig az ország egyéb régióitól vonja el a meglévő infrastruktúra nagy részét, és nem elhanyagolható a helyiek munkaerőpiaci versenyhátránya a frissen bevándorló tömegek alacsonyabb béren való munkába állása miatt.³³ A kibocsátó régiók pedig munkaerővesztést könyvelnek el, és ezt gyakorlatilag agyelszívásként („*brain-drain*”) értelmezik. A tranzitrégiók is nehézségek sokaságával szembesülnek, mert amíg a területükön tartózkodnak a menekülő tömegek, addig el kell őket szállásolni, a rendvédelmi rendszereknek biztosítaniuk kell a közbiztonságot, illetve az adott államnak finanszírozniuk kell az alapvető élelmiszerek biztosítását és az egészségügyi ellátást.³⁴

Európa és az USA mint befogadó térségek helyzetét számos hasonlóság és eltérés jellemzi. Nagyon fontos kiemelni, hogy az Egyesült Államok nem egy homogén nemzetállam, ezért a bevándorlás nem jelent kulturális kérdést. Vallási szempontból még kedvezőbb a helyzet, hiszen a déli államok keresztény lakosságát egy szintén többnyire keresztény és a tolerancia szemléletén nyugvó társadalom fogadja, de nem így van ez Európa esetében. Az európai

³⁰ Tólas 2016, 86–115.

³¹ Urbán 2011, 115–130.

³² Pólyi 2011, 13–34.; Reticz 2018: i. m. 66–78.

³³ Szabó 2017, 159–174.

³⁴ Az aktuális migrációs hullám... 2016: i. m.

fejlett gazdaságok még mindig a görög-római kultúrán és a kereszténységen alapuló „kulturális közeget” képeznek, amely több nemzetállam konglomerátumából áll.

A migráció hatása a fejlett országok kritikus és nem kritikus infrastruktúráira változó lehet, attól függően, hogy milyen intenzitású a bevándorlás:

- a) A fejlett országok *szociális hálózata és rendszere* sok esetben komoly terhelést kap a bevándorló tömegek megjelenésével. Közismert tény, hogy a menekülők zömmel nem rendelkeznek nyelvismerettel, hiányoznak azok a készségeik, képességeik, néha szándékuk is, amik lehetővé tennék a gyors munkavállalást. Ezért egyetlen megélhetési forrásuk az adott ország szociális rendszerének igénybevétele, amely nagy terhelésnek lesz kitéve, ha a befogadó országnak egyszerre akár több százezer személyt kell becsatornázni. ³⁵ Jól látható Németország esetében, hogy ez mekkora költségvetési tételeket jelent az éves szociális juttatások fedezetének biztosításakor, de Olaszország sem mentes ezen terhektől. ³⁶
- b) Az *oktatásügy rendszereinek* leterheltsége is sokszor komoly kihívást jelent, hiszen a fejlődő országok állampolgárainak a célország oktatási színvonala – ami később biztos megélhetési lehetőséget nyújt számunkra – komoly „hívóok”. A befogadó országok tantestületei nincsenek kellőképpen felkészülve a hátrányos helyzetű felzárkózási szakoktatás megoldására, illetve a különböző országokból, különböző nyelvű és kulturális háttérű fiatalok és felnőttek felzárkóztatása leköti a tanárok kapacitásait, így hátrányt szenvedhetnek a hazai tanulók. Nem beszélve arról, hogy a tananyag elsajátítása helyett gyakran a nyelvi készségek elsajátítása válik hangsúlyosabbá. ³⁷
- c) Az *egészségügy mint kritikus infrastruktúra* szintén terhelést kap a nagy számú menekült ellátása miatt, hiszen ők nem járulnak hozzá a rendszer működtetéséhez, mert nem termelnek. Megérkezésük után csak jóval később válhatnak potenciális adófizetők, de az alapellátást biztosítani kell számukra. Ez nemcsak az infrastruktúra, hanem a kiszolgáló személyzet megterhelését is jelenti.
- d) Az *integrációs folyamatok* hatalmas erőfeszítéseket igényelnek. Sok esetben a beérkező tömegek beillesztése komoly gondot jelent a helyi lakosok számára, így a városokban elkülönülés indul meg, ami a párhuzamos társadalmak kialakulásának alappillére. Ez komoly társadalombiztonsági kockázatokat rejt magában, ahogy látjuk ezt Berlin, Brüsszel vagy Párizs esetében. ³⁸
- e) A *tűkosszolgálatok* mint infrastrukturális rendszerek leterheltsége is magas lesz, ez fontos feladatok elől vonja el figyelmüket, ezért az állambiztonság veszélyét és annak magas fokú kockázatát hordozza magában. ³⁹
- f) A *biztonsági rendszerek, biztonságvédelmi és rendvédelmi szervek*, amelyek szintén a kritikus infrastruktúrák sorába illeszkednek, nagy nyomás alá kerülnek. Az egyszerre akár több százezres tömegekben érkezők között lehetnek komoly terrorfenyegetettség jelentő személyek, akik nem békés szándékkal érkeznek meg egy állam területére, ahogyan Nyugat-Európában erre is láttunk példákat. ⁴⁰ Természetesen ez a kihívás más

³⁵ Frivaldszky 2020, 161–182.

³⁶ Tatay–Bándy 2020: i. m.

³⁷ Sztankai 2021: i. m. 69–81.

³⁸ Migration and Its Impact on Cities 2017: i. m.

³⁹ Szabó 2017: i. m.

⁴⁰ Tálás 2016: i. m.

- térségekben is előfordulhat, amit a biztonsági apparátus különböző módon próbálhat kezelni, például migrációra kényszerítik az állam/rendszer számára veszélyes elemeket.⁴¹
- g) A *közigazgatás* mint állami kritikus infrastruktúra is sokszor kilátástalan helyzetbe kerül, mert az egyszerre több százezer befogadási kérelem feldolgozása, elbírálása elvonja a rendszer figyelmét az állampolgárok megszokott alapügyeitől, így a közügyek normál elbírálási időtartalma megnyúlik. Ráadásul a közigazgatásban dolgozók bére általában alacsony, emiatt kevés az alkalmazott, illetve sokan kilépnek a rendszerből.⁴²
- h) A *munkaerőpiaci rendszerek* is felborulhatnak, mert bár a fejlett országok munkaerőhiánnyal küzdenek, a beáramló tömegek nem minden esetben tudják vagy akarják – a zömmel alacsony végzettséghez köthető munkaköröket – betölteni. Összességében ezek a munkavállalók a befogadó országoknak olcsó munkaerőt, az államháztartási rendszereknek pedig adóbevételi forrást és a termelési mutatók növekedését jelentik.⁴³
- i) A *nagyvárosok alapinfrastruktúráinak* megterhelése is jelentős, köztük Berlin vagy Párizs terhei sokszor erőn felüliek, aminek hátrányait, például az ingatlanárak és a lakásbérleti díjak emelkedését, e városok lakói is viselik.⁴⁴
- j) A *határvédelmi rendszerek* terhei sem elhanyagolhatók, s mint azt az utóbbi években láthattuk, több állam nem késlekedett újra felállítani a határátlépések kontrollrendszeit a schengeni határokon belül.⁴⁵ A magyar állam schengeni határvédelmi kötelezettsége is komoly állami kiadásokat igényel, s mint állami kritikus infrastruktúra, állandó költségvetési terhet jelent a költségvetés számára.⁴⁶

KÖVETKEZTETÉSEK

A történelem során lezajló népvándorlások és napjaink migrációs folyamatai negatív és pozitív hatást is gyakorolhatnak mind a kibocsátó, mint a befogadó országokra. A bevándorlás felszínre hozhatja az idegengyűlöletet, a helyi kultúra „felhígulását” eredményezheti, növelheti a gazdasági terheket, a helyi lakosság munkahelyeinek esetleges elvesztését, a városok túlzásúfoltóságát és a fokozott környezeti terhelést. Az elvándorlás negatív hatással van a kibocsátó államokra is, mert a munkaképes lakosságának nagy részét elveszíti, mivel a szakképzett munkaerő vándorol el a jobb megélhetés reményében, demográfiai egyensúlyának felborulását eredményezve, ennek eredményeként a fejlődés esélyei is csökkenhetnek.⁴⁷ Az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) migrációval kapcsolatos irányelvei alapján a munkaerőpiaci változások alapvetően pozitív hatást gyakorolnak az érintett országok államháztartására, gazdasági növekedésére. Vagyis a migráció jót tesz a gazdaságnak, mert a bevándorlók betöltik a munkaerőpiacok réseit, amit a „bennszülöttek” – a társadalom előregedése miatt – már nem képesek. A bevándorlók gyorsabban tanulnak, hiszen többnyire fiatalok és alkalmazkodóak. A migránsok munkába állása új készségek megjelenését eredményezheti, az innováció és a technológia fejlődése adóbevételi lehetőség, így az államháztartások egyensúlya javulhat és a gazdasági növekedés is folyamatos lehet.⁴⁸

⁴¹ Besenyő 2019, 303–304.

⁴² Szabó 2017: i. m.

⁴³ Tatay–Bándy 2020: i. m.

⁴⁴ Migration and Its Impact on Cities 2017: i. m.

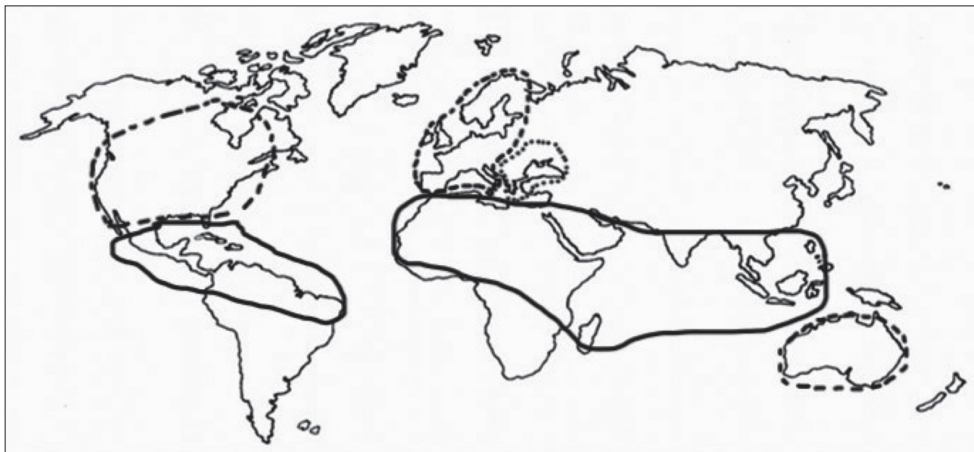
⁴⁵ Besenyő 2017.

⁴⁶ Csobolyó 2017, 482–494.

⁴⁷ Sztankai 2021: i. m. 69–81.

⁴⁸ The Fiscal and Economic Impact of Migration 2014: i. m.

Mindemellett a természeti és a humanitárius, valamint a háborús okok miatti népmozgások sem csak a katasztrófát elszenvedő államra nézve lehetnek negatív vagy pozitív hatásúak. A migráció társadalmi, gazdasági, politikai, biztonsági, szociális és környezeti hatásai közül legnagyobb nyomot a biztonsági szektorokban hagyja. A társadalombiztonsági, egészségbiztonsági, szociális biztonsági, azaz a humánbiztonsági szektorok sérülékenysége és érzékenysége mellett nagyon fontos odafigyelnünk az államok kritikus és nem kritikus infrastruktúrái megnövekedett sérülékenységének lehetőségeire. Ez alapvetően azzal jár, hogy ha ezen infrastruktúrák bármelyik területe maradandó és helyrehozhatatlan sérülést szenvedne el a megnövekedett tömegekkel együtt beáramló, terrorveszélyt jelentő faktorok révén, akkor ez gyakorlatilag a fejlett gazdaságok biztonsági alappilléreinek összeomlásához vezethetne. Nagyon fontos komolyan venni ezeket a tényezőket. A német állam közelmúltbeli (a Merkel-korszakbeli) bevándorláspolitikájának mérlegét vizsgálva láthatjuk, hogy az alapvetően arra fókuszált, hogy a beáramló tömegek megoldják majd a németországi munkaerőhiány problémáit. Ám nemcsak, hogy nem oldották meg, hanem a migráció olyan társadalmi, biztonsági és infrastrukturális negatív következményekkel járt és jár mind a mai napig, amit a német állam sokáig teherként fog cipelni.⁴⁹ A kritikus infrastruktúrákra nehezedő nyomás mind-mind azt bizonyítja, hogy a fejlődő országok gondjai sem oldódnak meg, valamint a fejlett gazdaságok sem profitálnak megnyugtató előnyöket a globális népmozgásokból anélkül, hogy azt ne kellene kezelni, kontrollálni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- *Az aktuális migrációs hullám gazdasági hatásai Európában.* Migrációkutató Intézet, 2016. 11. 07. <https://www.migraciokutato.hu/2016/11/07/az-aktualis-migracios-hullam-gazdasagi-hatasai-europaban> (Letöltés időpontja: 2023. 03. 24.)
- Bayer József: *A migráció globális trendjei és politikai dilemmái.* Magyar Tudomány, 180. évf. 2019/1., 28–36. https://epa.oszk.hu/00600/00691/00184/pdf/EPA00691_mtud_2019_01_028-036.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 10. 10.) DOI: 10.1556/2065.180.2019.1.3

⁴⁹ Tatay–Bándy 2020: i. m.

- Besenyő, János: *Barry Buzan's securitization theory and the case of Iraqi Kurdish military against ISIS in 2014*. Journal of Security and Sustainability Issues, 8. évf. 2019/3., 295–306.
- Besenyő, János: *Fences and Border Protection: The Question of Establishing Technical Barriers in Europe*. AARMS, 16. évf. 2017/1., 77–87. http://real.mtak.hu/83717/1/aarms_2017_1_07_besenyos.original_u.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 10. 10.)
- Czirják Ráhel: *Urbanizációs válság? Nyomornegyed probléma London és Nairobi példáján*. Afrikai Tanulmányok folyóirat, 9. évf. 2015/3–4., 11–38. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/afrikatanulmanyok/article/view/4143> (Letöltés időpontja: 2023. 09. 10.)
- Csobolyó Eszter: *A határőrizeti célú ideiglenes határzár mint kritikus infrastruktúra*. Hadtudományi Szemle, 10. évf. 2017/3., 482–494. http://epa.niif.hu/02400/02463/00036/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_3_482-494.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 09. 11.)
- Del Savio, Lorenzo et al.: *Migration and Cooperative Infrastructures*. Philosophy & Technology, 32. évf. 2019/3., 425–444. <https://doi.org/10.1007/s13347-018-0305-7> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 11.) DOI: 10.1007/s13347-018-0305-7
- Frivaldszky János: *A menekültek alapvető jogainak védelme és a befogadó társadalom önvédelme a tömeges bevándorlás és az Asylum shopping korában*. Máltai Tanulmányok, II. évf. 2020/2., 161–182. <https://maltaitanulmanyok.hu/magazin/a-menekultek-alapveto-jogainak-vedelme-es-a-befogado-tarsadalom-onvedelme-a-tomeges-bevandorlas-es-az-asylum-shopping-koraban/> (Letöltés időpontja: 2023. 09. 11.)
- Kardos Gábor: *Nem azok lesznek a jövő fejlett országai, akik eddig annak számítottak*. Azonnali, 2020. 01. 23. https://azonnali.hu/cikk/20200123_nem-azok-lesznek-a-jovo-fejlett-oroszagai-akik-eddig-annak-szamítottak (Letöltés időpontja: 2023. 09. 05.)
- Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem Könyvkiadó, Budapest, 2008.
- Lima, P. de et al.: *Migration and the EU, challenges, opportunities, the Role of EIB*. 2016. 03. https://www.eib.org/attachments/thematic/migration_and_the_eu_en.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 10. 15.)
- Lovas Dóra: *A migráció társadalmi és gazdasági hatása, különös tekintettel Németországra*. Közjavak, IV. évf. 2018/4., 14–20. <https://kozjavak.hu/migracio-tarsadalmi-es-gazdasagi-hatasakulonos-tekintettel-nemetorszagra> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 05.) DOI 10.21867/KjK/2018.4.3
- Markó László et al.: *Egyetemes lexikon*. Officina Nova, Magyar Könyvklub, Budapest, 1998.
- Marsai Viktor – Tóth Krisztina: *A 2022-es afrikai élelmezési válság előzményei*. Máltai Tanulmányok, IV. évf. 2022/2., 132–148. <https://maltaitanulmanyok.hu/magazin/a-2022-es-afrikai-elelmezesi-valsag-es-elozmenyei/> (Letöltés időpontja: 2023. 09. 24.)
- *Migration and health: Key Issues*. WHO Regional Office for Europe, World Health Organization, 2017. <https://reliefweb.int/report/world/migration-and-health-key-issues> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 10.)
- *Migration and Its Impact on Cities*. World Economic Forum, 2017. <https://www.weforum.org/publications/migration-and-its-impact-on-cities/> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 16.)
- Muha Lajos: *A kritikus információs infrastruktúrák védelme*. RelNet Technológia Kft., 2015. https://real.mtak.hu/78935/1/A_kritikus_informacios_infrastrukturak_vedelme_u.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 08. 25.)
- Muhoray Árpád – Nagy Rudolf: *A katasztrófák elleni védelem rendszere a létfontosságú infrastruktúrák biztonságáért*. Rendészeti Szemle, 58. évf. 2010/4., 3–18.
- Nagy Rudolf: *A természeti katasztrófák mint globális kihívások*. Védelem Tudomány – Katasztrófavédelmi Online Tudományos Folyóirat, 2. évf. 2017/3., 156–169. <https://www.vedelem.hu/hirek/0/2364-megjelent-a-vedelem-tudomany-2017-3-szama> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 02.)

- Nagy Rudolf: *Az ivóvízellátás egyes környezetbiztonsági szempontjai*. Hadmérnök, 18. évf. 2023/1., 59–74. http://real-j.mtak.hu/25516/1/hadmernok_2023_18_1.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 11. 25.)
- Nagy, Rudolf – Boda, Péter: *Security Policy and social challenges of epidemics in our days*. Polgári Védelmi Szemle, 2022. különszám, 271–285. https://www.researchgate.net/publication/365991095_Security_Policy_and_Social_Challenges_of_Epidemics_in_Our_Days (Letöltés időpontja: 2023. 10. 12.)
- Pólyi Csaba: *Kitekintés és reflexiók a nemzetközi migrációról*. In: Tarrósy István et al.: *Új népvándorlás: Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Publikon Kiadó, Pécs, 2011, 13–34.
- Reticz György: *Az Európába irányuló tömeges irreguláris migráció felfutásának és megszűnésének okai*. Hadtudomány, 2018/3–4., 66–78. DOI: 10.17047/HADTUD.2018.28.3-4.66
- Sugobono, Nahuel: *Atlasz Mundial Clarín Del Estudiante*. El Mundo Politico, 2009.
- Szabó László András: *A migráció hatása a közigazgatásra*. Magyar Rendészet, XVII. évf. 2017/1., 159–174.
- Szilágyi György: *Fejlődő régiók, célkitűzések, kilátások*. Statisztikai Szemle, 89 évf. 2011/1., 5–19. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2011/2011_01/2011_01_005.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 11. 12.)
- Sztankai Krisztián: *A migrációs válság hatása társadalmunkra*. Hadtudományi Szemle, 14. évf. 2021/4., 69–81. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/hsz/article/view/5568> (Letöltés időpontja: 2023. 11. 11.) DOI: 10.32563/hsz.2021.4.7
- Tálás Péter: *Az európai migrációs válság értelmezési kereteiről*. Nemzet és Biztonság, 2016/6., 86–115. https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_6_06_talas_europai_migracios_valstag.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 11. 13.)
- Tatay Tibor – Bándy Katalin: *A tömeges migráció gazdasági hatásainak elemzése a német adatok tükrében*. Pénzügyi Szemle, 66. évf. 2020/1., 51–66. <https://journals.lib.uni-corvinus.hu/index.php/penzugyiszemle/article/view/1302/812> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 14.) DOI: 10.35551/PSZ_2020_1_5
- *The economic, social and cultural rights of migrants in an irregular situation*. United Nations Office of the High Commissioner. United Nations, 2014. <https://digitallibrary.un.org/record/780328> (Letöltés időpontja: 2023. 11. 17.)
- *The Fiscal and Economic Impact of Migration*. OECD Policy Brief. Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014. <https://www.oecd.org/policy-briefs/PB-Fiscal-Economic-Impact-Migration-May-2014.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 12.)
- Urbán Ferenc: *Az afrikai kontinens migrációs sajátosságai*. In: Tarrósy István et al.: *Új népvándorlás: Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Publikon Kiadó, Pécs, 2011, 115–130.